

วารสารนิติศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
THAMMASAT LAW JOURNAL

ชื่อเรื่อง: การใช้สิทธิและเสรีภาพเพื่อล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข: สะท้อนคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 19/2564 ผ่านแนวทางปฏิบัติทางกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ สหราชอาณาจักรและเครือจักรภพ

ชื่อผู้แต่ง: ยศสุดา หร่ายเจริญ

การอ้างอิงที่แนะนำ: ยศสุดา หร่ายเจริญ, 'การใช้สิทธิและเสรีภาพเพื่อล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข: สะท้อนคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 19/2564 ผ่านแนวทางปฏิบัติทางกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ สหราชอาณาจักรและเครือจักรภพ' (2564) 4 วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 664.

ผู้สนับสนุนหลัก

**SATYAPON
& PARTNERS**
THAILAND Intellectual Property Law Firm

Tax and Legal Counsellors

Seri Manop & Doyle

**Baker
McKenzie.**

SAIJO DENKI

ร่วมกับ

บริษัท ซัยโจ เด็นกิ อินเตอร์เนชั่นแนล จำกัด สมาคมนิติศาสตร์ มธ.

ผู้สนับสนุนร่วม

โครงการวารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เลขที่ 2 ถนนพระจันทร์ แขวงพระบรมมหาราชวัง

เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร 10200 โทร. 02 613 2169 อีเมล tu.lawjournal@tu.ac.th

ปกิณกะกฎหมาย

การใช้สิทธิและเสรีภาพเพื่อล้มล้างการปกครอง
ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข:
สะท้อนคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่19/2564 ผ่านแนวทาง
ปฏิบัติทางกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ
สหราชอาณาจักรและเครือจักรภพ

From Rights to Treason: Reflecting the Thai
Constitutional Court Case No. 19/2564
in the Light of International, United Kingdom
and the Commonwealth Legal Practice

ยศสุตา หะรายเจริญ

อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Yossuda Raicharoen

Lecturer, Faculty of Law, Thammasat University

ความนำ

ในคำวินิจฉัยที่ 19/2564 ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าการปราศรัยข้อเรียกร้อง 10 ประการเพื่อปฏิรูปสถาบันพระมหากษัตริย์ของนายอานนท์ นำภา นายภาณุพงศ์ จาดนอก และนางสาวปณัสยา สิทธิจิรวัฒนกุล หรือสามผู้ถูกร้อง เป็นการใช้สิทธิและเสรีภาพเพื่อล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตย

อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (ลัทธิการปกครองฯ) ตามมาตรา 49 วรรค 1 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560¹ คำถามจึงเกิดขึ้นว่าทำไมหรือจำเป็นหรือไม่ที่ต้องเป็นเช่นนั้น ปกตินี้จึงมีวัตถุประสงค์คือหนึ่งเพื่อวิพากษ์คำวินิจฉัยดังกล่าวในมุมมองของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights 1966-ICCPR)² ที่รัฐไทยมีพันธกรณีที่ต้องปฏิบัติตามในฐานะรัฐสมาชิก และสองเพื่อเปิดโลกทัศน์ว่าในสังคมต่างประเทศได้แก่ สหราชอาณาจักรและเครือจักรภพที่ใช้ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขเช่นเดียวกันกับราชอาณาจักรไทยนั้น มีกลไกทางกฎหมายอย่างไรบ้างต่อกรณีที่ประชาชนใช้สิทธิเสรีภาพเรียกร้องในประเด็นที่คล้ายคลึงกัน โดยส่วนแรกของปกตินี้จะวิพากษ์คำวินิจฉัยที่ 19/2564 ส่วนที่สองจะกล่าวถึงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขในระบบกฎหมายของสหราชอาณาจักร ส่วนที่สามเป็นเรื่องการบังคับใช้กฎหมายดังกล่าวโดยวิเคราะห์ผ่านคำพิพากษาของศาลโดยเฉพาะคดี Regina v Her Majesty's Attorney General (Appellant) ex parte Rusbridger and another (Respondent)³ ก่อนจะสรุปสุดท้ายในส่วนที่สี่

1. วิพากษ์คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 19/2564

วันที่ 10 พฤศจิกายน พ.ศ. 2564 ศาลรัฐธรรมนูญมีมติ 8 ใน 9 เสียง ตัดสินว่าการปราศรัยของผู้ถูกร้องทั้งสามตั้งแต่ช่วงเดือนสิงหาคมปี พ.ศ. 2563 ที่เสนอข้อเรียกร้อง 10 ประการเพื่อปฏิรูปสถาบันพระมหากษัตริย์ ถือเป็นการใช้สิทธิ เสรีภาพเพื่อล้มล้างการปกครองฯ ตามมาตรา 49 วรรค 1 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 โดยศาลใช้อำนาจตามมาตรา 49 วรรค 2 สั่งให้ผู้ถูกร้องรวมถึงองค์กรเครือข่ายซึ่งไม่ปรากฏในคำร้อง เลิกการกระทำความผิด⁴ แม้มาตรา 49 วรรค 3 จะกำหนดว่าการดำเนินการตามมาตรานี้ไม่กระทบต่อการดำเนินคดีอาญาต่อผู้ถูกร้องทั้งสาม แต่วิธีวินิจฉัยของศาลมีปัญหาในกระบวนการทำให้เหตุผลและขอบเขตทางกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศที่รัฐไทยเป็นภาคีหลัก ๆ สามประเด็น

ประเด็นแรกเป็นเรื่องขอบเขตการกระทำตามสิทธิเสรีภาพที่กฎหมายคุ้มครอง ศาลกล่าวอย่างกระชับว่าการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนไทยนั้นเป็นหนึ่งในคุณค่าสำคัญของรัฐธรรมนูญ โดยปัจจุบันมาตรา 25 วรรค 1 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทยในทุกกรณีเว้นแต่กฎหมายจะบัญญัติไว้เป็นอื่น⁵ ซึ่งเนื้อหา

¹ คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 19/2564.

² International Covenant on Civil and Political Rights (adopted 16 December 1966, entered into force 23 March 1976) 999 UNTS 171 (ICCPR).

³ Regina v Her Majesty's Attorney General (Appellant) ex parte Rusbridger and another (Respondent) [2003] UKHL 38.

⁴ (เชิงอรธ 1).

⁵ เพิ่งอ้าง.

ส่วนใหญ่ในคำพิพากษาได้เรียงอย่างละเอียดว่ามีเงื่อนไขที่ชอบด้วยกฎหมายอะไรบ้างที่สามารถจำกัดสิทธิและเสรีภาพเหล่านั้น เริ่มจากการตีความคำว่า “ลัทธิลัทธิ” ไว้อย่างกว้าง อ้างอิงจากคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ที่ 18-22/2555 และคำวินิจฉัยที่ 3/2562 ซึ่งไม่ใช่กฎหมายว่า “เป็นการกระทำที่มีเจตนาเพื่อทำลายหรือล้าหลังผลาญให้สูญสลายหมดสิ้นไป ไม่ให้ดำรงอยู่หรือมีอยู่อีกต่อไป”⁶ และการกระทำที่ถือเป็นการลัทธิลัทธิสถาบันพระมหากษัตริย์นั้น ศาลขยายความให้หมายรวมถึง การพูดเขียน หรือการกระทำต่าง ๆ ที่มีเจตนาเพื่อทำลาย หรือ “เพื่อให้เกิดผล” ให้สถาบันพระมหากษัตริย์ถูกทำลาย ด้อยคุณค่า หรืออ่อนแอลง⁷ การตีความอย่างกว้างในลักษณะนี้ ศาลขยายการใช้อำนาจดุลยพินิจให้ศาลเองเพื่อคาดเดาผลของการกระทำหนึ่ง ๆ ซึ่งมีความสับสนเสี่ยงที่อย่างน้อยในทางตรรกศาสตร์จะเกิดการให้เหตุผลด้วยตรรกะวิบัติแบบทางลาดลื่น (slippery slope fallacy) เนื่องจากการกระทำในเหตุการณ์หนึ่งสามารถนำไปสู่ผลลัพธ์อันไม่พึงปรารถนามากน้อยแค่ไหนหรือไม่ก็ได้ ตัวอย่างการกระทำที่ศาลได้กล่าวถึงได้แก่ การทำลายพระบรมฉายาลักษณ์ของพระมหากษัตริย์ การลบสีน้ำเงินซึ่งใช้แทนสถาบันพระมหากษัตริย์ออกจากธงชาติไทย และการเสนอข้อเรียกร้อง 10 ประการ⁸ เป็นต้น

หากพิจารณาตาม ICCPR ที่รัฐไทยเป็นภาคี กระบวนการวินิจฉัยไม่ควรเป็นเช่นนั้น ตัวกติกากำหนดไว้อย่างชัดเจนว่าการจำกัดสิทธิ เสรีภาพเช่นการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองผ่านการเขียน การพูด การพิมพ์หรืองานศิลปะในข้อ 19 การประท้วงและรวมกลุ่มกันอย่างสันติตามข้อ 21 และ 22 ต้องพิจารณาเรื่องความจำเป็นอย่างเคร่งครัดด้วย⁹ หมายความว่า การจำกัดสิทธิไม่ว่าโดยการออกกฎหมายหรือการบังคับใช้กฎหมายต้องเป็นไปตามหลักความได้สัดส่วน โดยต้องเหมาะสมกับจุดมุ่งหมายหรือคุณค่าอื่นที่รัฐต้องการคุ้มครอง และต้องเป็นวิถีทางที่คุกคามสิทธิเสรีภาพน้อยที่สุด¹⁰ ซึ่งในกรณีนี้จุดมุ่งหมายหรือคุณค่าอื่นที่ศาลต้องการคุ้มครองบัญญัติไว้ในมาตรา 49 ของรัฐธรรมนูญ คือ การปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข โดยศาลขยายความรวมถึง พระราชฐานะ การเป็นที่เคารพสักการะของพระมหากษัตริย์ ความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน¹¹

อย่างไรก็ตามคำสั่งของศาลที่ให้ผู้ถูกร้องรวมถึงองค์กรเครือข่ายเลิกการปราศรัย¹² ค่อนข้างยากที่จะสรุปว่าเป็นวิถีทางที่คุกคามสิทธิเสรีภาพน้อยที่สุด เนื่องจากประการแรก ด้วยการใช้เหตุผลแบบทางลาดลื่น เช่นในตอนหนึ่งของคำพิพากษากล่าวว่า

⁶ เพิ่งอ้าง.

⁷ เพิ่งอ้าง.

⁸ เพิ่งอ้าง.

⁹ ICCPR (เชิงอรรถ 2).

¹⁰ Human Rights Committee, ‘General Comment No. 34 Article 19: Freedoms of opinion and expression’ (12 September 2011) UN Doc CCPR/C/GC/34.

¹¹ (เชิงอรรถ 1).

¹² เพิ่งอ้าง.

“การใช้สิทธิและเสรีภาพเรียกร้องแก้ไขรัฐธรรมนูญว่าด้วยพระราชฐานะของพระมหากษัตริย์...จะส่งผลให้สถาบันพระมหากษัตริย์ไม่อยู่ในที่สถานะที่เคารพสักการะ อันนำไปสู่การสร้างความปั่นป่วนและความกระด้างกระเดื่องในหมู่ประชาชน...มีผลทำให้กระทบกระเทือนและอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และจะนำไปสู่การบ่อนทำลายการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขในที่สุด”¹³

ศาลไม่ได้แสดงให้เห็นผ่านหลักฐานชัดเจนและเฉพาะเจาะจงถึงความเชื่อมโยงว่าเสรีภาพในการแสดงออกผ่านการปราศรัยข้อเรียกร้องเป็นภัยคุกคามโดยตรงและใกล้จะถึงต่อคุณค่าอื่น ๆ เหล่านี้ได้อย่างไร¹⁴

ประการที่สอง ตามแนวทางการตีความข้อ 19-21 ของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน (Human Rights Committee-HRC) ประจำ ICCPR ซึ่งประกอบไปด้วยผู้เชี่ยวชาญอิสระด้านสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองที่ทำหน้าที่ตรวจสอบการบังคับใช้ ICCPR ของรัฐสมาชิก¹⁵ ให้แนวทางการตีความผ่านข้อคิดเห็นทั่วไปว่าสิทธิและเสรีภาพในการแสดงออกในที่สาธารณะมีคุณค่าที่สูงกว่าหากเป็นกรณีปราศรัยที่เกี่ยวกับบุคคลสาธารณะ ในแวดวงการเมือง และสถาบันการปกครองรวมถึงบุคคลที่มีตำแหน่งสูงสุดของรัฐเช่นประมุขของรัฐและหัวหน้ารัฐบาล¹⁶ ฉะนั้นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพในการแสดงออกโดยกฎหมายจารีตประเพณี กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการล้มล้างการปกครอง หรือการก่อกบฏ (treason) กฎหมายหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ (Lèse-majesté) กฎหมายลงโทษผู้ที่ไม่ให้ความเคารพต่อธงและสัญลักษณ์ของชาติ¹⁷ ต้องใช้ความระมัดระวังอย่างยิ่งยวดเพื่อให้กฎหมายที่มาจำกัดสิทธิดังกล่าวมีความแม่นยำรัดกุมและละเอียดเพียงพอที่ยังคงให้ปัจเจกสามารถแสดงออกได้ตามกฎหมาย¹⁸ และไม่เปิดโอกาสให้ผู้มีอำนาจบังคับใช้กฎหมายได้ใช้ดุลยพินิจอย่างไม่มีขีดจำกัดในการจำกัดเสรีภาพในการแสดงออก¹⁹

¹³ เพิ่งอ้าง.

¹⁴ Human Rights Committee (เชิงอรรถ 10) para 35.

¹⁵ OECHR, ‘Human Rights Committee’ <<https://www.ohchr.org/en/hrbodies/ccpr/pages/ccprintro.aspx>> accessed 01 Dec 2021.

¹⁶ Human Rights Committee (เชิงอรรถ 10).

¹⁷ Bodrozic v Serbia and Montenegro (2005) Human Rights Committee Communication No. 1180/2003 UN Doc CCPR/C/85/D/1180/2003; Shin v Republic of Korea (2004) Communication No. 926/2000 UN Doc CCPR/C/80/D/926/2000 para 35.

¹⁸ Leonardus Johannes Maria de Groot v The Netherlands (1994) Human Rights Committee Communication No. 578/1994 UN Doc CCPR/C/54/D/578/1994.

¹⁹ Human Rights Committee, ‘General Comment No. 27 Article 12: Freedom of Movement’ (2 November 1999) UN Doc CCPR/C/21/Rev.1/Add.9; Human Rights Committee (เชิงอรรถ 10) paras 25, 35.

กล่าวโดยกระชับ การจำกัดสิทธิและเสรีภาพในการแสดงออก ต้องไม่ทำให้สิทธินั้นเป็นอันตราย สิทธิต้องเป็นบรรทัดฐานและการจำกัดสิทธิต้องเป็นข้อยกเว้นเท่านั้นไม่ใช่ในทางกลับกัน²⁰ ฉะนั้นแม้ศาลพิจารณาถูกต้องว่าสิทธิและเสรีภาพของประชาชนไทยสามารถถูกจำกัดด้วยความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน แต่การไม่ตรวจสอบสมดุลแห่งสิทธิ (balancing test) โดยวิเคราะห์ตามหลักความจำเป็นและหลักความได้สัดส่วนของการจำกัดสิทธิกรณีที่เกิดการขัดกันขึ้นระหว่างคุณค่าที่สำคัญดังกล่าว จึงดูเหมือนศาลมีทัศนคติว่าสิทธิและเสรีภาพในการแสดงออกของบุคคลเป็นเพียงข้อยกเว้น ไม่ใช่บรรทัดฐาน และถึงแม้ว่าข้อคิดเห็นทั่วไปและในคำวินิจฉัยของ HRC ในการตีความกติกาดังกล่าวจะไม่มีสภาพบังคับในทางกฎหมายระหว่างประเทศ แต่การที่รัฐปฏิบัติตามแสดงให้เห็นว่ารัฐจริงใจในการปฏิบัติตามพันธกรณีแห่ง ICCPR ตามหลักสุจริต (good faith) ตามหลักกฎหมายทั่วไป และกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศซึ่งมีผลผูกพันกับรัฐไทยเช่นเดียวกัน²¹

ประเด็นที่สอง ศาลรัฐธรรมนูญให้เหตุผลที่ค่อนข้างยากต่อการเข้าใจว่าการเรียกร้องของผู้ถูกร้องทั้งสามไม่เป็นไปตามหลักประชาธิปไตย²² โดยในความเห็นของศาลประกอบไปด้วย 3 หลักการได้แก่ เสรีภาพ เสมอภาค และภราดรภาพ แต่ผู้ถูกร้องไม่รับฟังและยอมรับความเห็นต่างของบุคคลอื่นจนถึงขั้นด่าทอ รบกวณพื้นที่ส่วนตัว ยุยงปลุกปั่นด้วยการบิดเบือนความจริง จัดตั้งกลุ่มองค์กรเครือข่ายปลุกเร้าและใช้ความรุนแรงต่อเนื่องทำให้คนในชาติแตกแยก ถือเป็นการไม่เคารพหลักการเสมอภาค และภราดรภาพฉะนั้นการใช้สิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกร้องทั้งสามจึงไม่เป็นไปตามหลักการประชาธิปไตย²³

ว่าด้วยเรื่องของการใช้ความรุนแรง หากพิจารณาข้อเรียกร้องตามข้อเท็จจริง เนื้อหาส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขกฎหมาย บางข้อเป็นการปฏิบัติทางการเมืองซึ่งผู้เรียกร้องมีความคิดเห็นที่ไม่เหมาะสม ควรได้รับการแก้ไข แต่ไม่มีข้อเรียกร้องใดเสนอให้ประชาชนใช้ความรุนแรงเพื่อบรรลุซึ่งข้อเรียกร้องดังกล่าว ในทางกลับกันมีการเรียกร้องให้รัฐหยุดคุกคามประชาชน ในส่วนของหลักประชาธิปไตย สำหรับ HRC นั้น เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและแสดงออกเป็นรากฐานของทุกสังคมประชาธิปไตย เป็นตัวขับเคลื่อนการแลกเปลี่ยนและพัฒนาความคิดเห็น อีกทั้งเป็นองค์ประกอบสำคัญในสิทธิที่จะประท้วงและรวมกลุ่มอย่างเสรี แม้สิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นจะไม่ได้อยู่ในข้อ 4 ของ ICCPR ที่รัฐไม่สามารถตั้งข้อสงสัยไม่ปฏิบัติตามได้ แต่ HRC ยังคงยืนยันกรานในความเห็นทั่วไปว่ารัฐไม่สามารถจำกัดเสรีภาพในการมีความเห็นโดยอ้างความจำเป็นได้ แม้แต่กรณีที่

²⁰ Human Rights Committee (เชิงอรรถ 10) para 38; Velichkin v Belarus (2005) Human Rights Committee Communication No. 1022/2001 CCPR/C/85/D/1022/2001.

²¹ Vienna Convention on the Law of Treaties (adopted 23 May 1969, entered into force 27 January 1980) 1155 UNTS 331 (VCLT) art 26, Statute of the International Court of Justice (adopted 26 June 1945, entered into force 24 October 1945) art 38.

²² (เชิงอรรถ 1).

²³ เพิ่งอ้าง.

รัฐประกาศสถานการณ์ฉุกเฉิน ก็ยังคงเป็นความรับผิดชอบของทุกองค์กรของภาครัฐในทุกระดับที่ต้องเคารพเสรีภาพในการแสดงออกและเสนอความคิดเห็น²⁴

ประเด็นที่สามในกระบวนการให้เหตุผลศาลได้พิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างพระมหากษัตริย์และสังคมไทยที่มีมายาวนานหลายร้อยปีตั้งแต่ยุคสุโขทัย รวมถึงเทียบเคียงว่ากฎหมายประเทศอื่น ๆ ก็เหมือนกับราชอาณาจักรไทยที่มีกฎหมายห้ามทำให้อิทธิพลหรือสัญลักษณ์รวมถึงทรัพย์สินสมบัติของชาติ “มีมลทินต้องเสื่อมสภาพเสียหายหรือชำรุด”²⁵ แต่สำหรับสหราชอาณาจักรและประเทศในเครือจักรภพที่มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขมากกว่าหนึ่งพันปีนั้นมีกลไกการบังคับใช้ทางกฎหมายที่ทำให้ตั้งแต่ปลายศตวรรษที่ 19 เป็นต้นมา ยังไม่มีการกระทำภายใต้สิทธิและเสรีภาพใดในสหราชอาณาจักรและเครือจักรภพที่ถือว่าการกระทำล้มล้างการปกครองฯ²⁶ แม้จะมีข้อเท็จจริงคล้ายคลึงกับคำวินิจฉัยที่ 19/2564 ก็ตาม

2. กฎหมายสหราชอาณาจักรว่าด้วยการใช้สิทธิเสรีภาพเพื่อล้มล้างการปกครองฯ

โดยพื้นฐาน สหราชอาณาจักรประกอบไปด้วย 4 ประเทศได้แก่อังกฤษ เวลส์ สกอตแลนด์และไอร์แลนด์เหนือ ไม่มีรัฐธรรมนูญที่ประมวลรวบรวมเป็นเล่มเดียวกันเฉกเช่นของราชอาณาจักรไทย หากแต่กระจายอยู่ในบ่อเกิดของกฎหมายในรูปแบบต่าง ๆ เช่น บทบัญญัติที่ออกโดยรัฐสภารวมถึงกฎหมายระหว่างประเทศที่รัฐสภาอนุวัติการ คำพิพากษาของศาล งานเขียนเก่าแก่ของนักกฎหมายที่ได้รับการยอมรับ โดยบ่อเกิดกฎหมายที่มีลำดับศักดิ์สูงที่สุดมาจากรัฐสภาตามหลักอำนาจอธิปไตยของรัฐสภาหรือ Parliamentary Sovereignty ที่บ่อเกิดกฎหมายอื่น ๆ จะขัดหรือแย้งไม่ได้ แม้แต่คำพิพากษาของศาล และรัฐสภาเท่านั้นที่มีอำนาจยกเลิกกฎหมายได้²⁷

หนึ่งกฎหมายที่ถือว่ามีสถานะเป็นรัฐธรรมนูญของสหราชอาณาจักรคือ Human Rights Act 1998 (HRA 1998) ที่รัฐสภาบัญญัติขึ้นเพื่ออนุวัติการอนุสัญญายุโรปว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน ค.ศ. 1947 (European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms-ECHR) ที่สหราชอาณาจักรเป็นภาคี ในมาตรา 3(1) ของ HRA 1998 กำหนดให้ศาลในสหราชอาณาจักรต้องตีความกฎหมายให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันกับ ECHR ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ หากไม่สามารถทำได้ มาตราที่ 4 ของ HRA 1998 ให้อำนาจศาล

²⁴ Human Rights Committee (เชิงอรรถ 10).

²⁵ (เชิงอรรถ 1).

²⁶ Ex parte Rusbridger (เชิงอรรถ 3).

²⁷ The National Archives, ‘Understanding legislation’ (legislation.gov.uk) <<https://www.legislation.gov.uk/understanding-legislation#parliamentsandlegislationtypes>> สืบค้นเมื่อ 1 ธันวาคม 2564; Court and Tribunals Judiciary, ‘The judiciary, the government and the constitution’ <<https://www.judiciary.uk/about-the-judiciary/the-judiciary-the-government-and-the-constitution/>> สืบค้นเมื่อ 1 ธันวาคม 2564.

ในสหราชอาณาจักรประกาศว่ากฎหมายฉบับนั้น ๆ ของสหราชอาณาจักรไม่เป็นไปตามอนุสัญญาดังกล่าว (declaration of incompatibility) ในตารางที่ 1 (schedule 1) ของ HRA 1998 บัญญัติรับรองข้อ 10 ของ ECHR ว่าด้วยเสรีภาพในการแสดงออก (freedom of expression) โดยอนุมาตรา 1 กำหนดให้ทุกคนมีสิทธิในเสรีภาพในการแสดงออก สิทธินี้รวมถึงเสรีภาพในการมีความคิดเห็น (freedom to hold opinions) และการได้รับและสื่อสารข้อมูลและแนวคิดอย่างปราศจากพรมแดน โดยไม่ถูกแทรกแซงจากอำนาจรัฐ²⁸ รวมถึงข้อ 11 ของ ECHR ว่าด้วยการคุ้มครองเสรีภาพในการชุมนุมและการสมาคม (freedom of assembly and association)²⁹

อย่างไรก็ตาม ข้อ 10 อนุมาตรา 2 และ 11 อนุมาตรา 2 ของ ECHR กำหนดให้สิทธิเสรีภาพดังกล่าวสามารถถูกจำกัดได้ในเงื่อนไขที่คล้ายคลึงกันเช่นเมื่อมีกฎหมายบัญญัติไว้ (prescribed by law) และมีความจำเป็นในสังคมประชาธิปไตย (necessary in a democratic society) ผลประโยชน์ด้านความมั่นคงของชาติ (in the interests of national security) บูรณภาพแห่งดินแดน (territorial integrity) หรือความปลอดภัยของสาธารณะ (public safety) เพื่อการป้องกันความไม่สงบเรียบร้อย (disorder) และอาชญากรรม เพื่อการคุ้มครองสุขภาพหรือศีลธรรม (morals) เพื่อการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น สำหรับเสรีภาพในการแสดงออกมีเงื่อนไขที่รัฐสามารถใช้เพื่อจำกัดสิทธิดังกล่าวเพิ่มเติมเช่นการรักษาชื่อเสียงของผู้อื่น เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการเปิดเผยข้อมูลอันเป็นความลับ หรือเพื่ออ้างไว้ซึ่งอำนาจ (authority) และความเป็นกลาง (impartiality) ของตุลาการ หากพิจารณาตามบัญญัติกฎหมายระหว่างประเทศ สหราชอาณาจักรสามารถจำกัดสิทธิและเสรีภาพเหล่านี้ได้มากกว่าประเทศไทยเพราะเงื่อนไขที่กว้างกว่าเงื่อนไขที่กำหนดไว้ใน ICCPR

ด้วยสหราชอาณาจักรมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตั้งแต่ช่วงศตวรรษที่ 9 จนถึงปัจจุบัน สมเด็จพระราชินีนาถเอลิซาเบธที่ 2 ทรงเป็นประมุขของสหราชอาณาจักรและรัฐในเครือจักรภพอีก 15 รัฐ มากกว่า 70 ปี ถือเป็นกษัตริย์ที่ครองราชย์นานที่สุดในประวัติศาสตร์ของสหราชอาณาจักร³⁰ เพราะฉะนั้นกฎหมายของสหราชอาณาจักรที่เกี่ยวข้องกับการล้มล้างสถาบันพระมหากษัตริย์หรือการก่อกบฏ (treason) อยู่คู่กับประวัติศาสตร์ของสหราชอาณาจักรมานานกว่า 600 ปี³¹ จึงถือเป็นกฎหมายรัฐธรรมนูญที่สำคัญของสหราชอาณาจักร ตั้งแต่ Treason Act 1351, Treason Act 1702, Treason Act 1795 เรื่อยมาจนถึง Treason Felony Act 1848 โดยกฎหมายแต่ละฉบับบัญญัติการกระทำความผิดการปกครองฯ ในลักษณะที่แตกต่างกัน

Treason Act 1351 กำหนดความผิดฐานเป็นกบฏต่อบุคคลที่ก่อการปลงพระชนม์ หรือจินตนาการ (imagining) การสิ้นพระชนม์ขององค์พระประมุข ราชนิกของพระองค์ หรือองค์ชายรัชทายาท การสะสมกำลังพล กระทำการรบต่อกษัตริย์ในราชอาณาจักรของพระองค์ หรือเข้าร่วมเป็นข้าศึกต่อ

²⁸ Human Rights Act 1998.

²⁹ เฟิงอ้าง.

³⁰ 'Commonwealth Realms' (The Commonwealth) <<https://www.royal.uk/commonwealth-and-overseas>> สืบค้นเมื่อ 1 ธันวาคม 2564.

³¹ 'History' (BBC) <https://www.bbc.co.uk/history/historic_figures/athelstan.shtml> สืบค้นเมื่อ 1 ธันวาคม 2564.

พระราชอาญา เป็นต้น ซึ่งปัจจุบันยังคงถือว่าเป็นกฎหมายพื้นฐานของความผิดฐานเป็นกบฏ³² ถูกบัญญัติขึ้นเพื่อประมวลกฎหมายจารีต (common law) ที่มีอยู่เดิมแต่ไม่มีความแน่นอน มีการใช้กฎหมายอย่างลำเอียง ไม่เป็นธรรม ส่วนใหญ่เป็นคดีไม่จงรักภักดีต่อพระราชอาญา เพราะ Treason Act 1351 วางอยู่บนหลักการว่า ประชากรในแผ่นดินมีหน้าที่ภักดีต่อกษัตริย์ (duty of loyalty)³³

ในศตวรรษที่ 18 มีกฎหมายลงโทษการล้มล้างสถาบันพระมหากษัตริย์ที่เข้มงวดมากขึ้น โดย Treason Act 1702 มาตรา 3 กำหนดเพิ่มเติมให้การกระทำล้มล้างการปกครองฯ หมายถึงรวมถึงการพยายามลิดรอน (deprive) หรือขัดขวาง (hinder) ไม่ให้องค์รัชทายาทสืบทอดราชบัลลังก์³⁴ Treason Act 1795 กำหนดให้การล้มล้างสถาบันพระมหากษัตริย์รวมถึงการกบฏ (invent) ใช้กลอุบาย (devise) หรือเจตนา (intend) โดยแสดงออก (shall express) พูด (utter) หรือประกาศ (declare) ไม่ว่าด้วยวิธีการเผยแพร่งานพิมพ์ (printing) งานเขียน (writing) หรือด้วยวิธีอื่นใด เพื่อปลงพระชนม์ ประทุษร้าย ล้มล้าง หรือกักขังหน่วงเหนี่ยวองค์พระมหากษัตริย์³⁵ ยิ่งไปกว่านั้น ในคดี R v Sheanes ศาลวางหลักว่าการล้มล้างสถาบันพระมหากษัตริย์นอกเหนือจากการปลงพระชนม์พระมหากษัตริย์ทางกายภาพแล้วสามารถหมายถึงการปลงพระชนม์พระมหากษัตริย์ทางการเมืองผ่านการสมคบ ปรึกษาหารือ ปลุกระดม หรือโน้มน้าวผู้อื่น เพื่อก่อรัฐประหารหรือเห็นด้วยกับการรัฐประหาร โดยศาลเห็นว่า ณ เวลาที่อำนาจรัฐบาลถูกรัฐประหาร พระราชอาญาถือว่าถูกล้มล้างด้วย³⁶

ต่อมามาตรา 3 ของ Treason Felony Act 1848 ลงโทษสูงสุดจำคุกตลอดชีวิตบุคคลใดไม่ว่าจะอยู่ในราชอาณาจักรหรือนอกราชอาณาจักร กระทำการ (compass) จินตนาการ (imagine) กบฏ (invent) ใช้กลอุบาย (devise) หรือมุ่งประสงค์ (intend) เพื่อลิดรอน (deprive) หรือถอดถอน (depose) ฐานันดรศักดิ์ (the style) พระบรมราชอิสริยยศ (honour) หรือพระปรมาภิไธย (royal name) สมเด็จพระราชินีนาถ หรือเพื่อข่มขู่กำลังพล ในส่วนใดส่วนหนึ่งของสหราชอาณาจักรเพื่อใช้กำลัง (by force) หรือบังคับให้พระองค์ทรงเปลี่ยนพระบรมราชโองการ (measures) หรือคณะองคมนตรี หรือเพื่อใช้กำลังบังคับขู่เข็ญรัฐสภา หรือเพื่อเคลื่อนย้ายหรือยุยงให้เคลื่อนย้ายซึ่งกำลังพลต่างชาติเพื่อก่อการสหราชอาณาจักรหรือเครือจักรภพหรือประเทศในความปกครองของสมเด็จพระราชินีนาถ และการกระทำการ (compassings) การจินตนาการ (imaginings) การกบฏ (inventions) การออกอุบาย (devices) หรือความมุ่งประสงค์ (intentions) เช่นว่า ต้องแสดงออก (express) พูด (utter) หรือประกาศ (declare) โดยวิธีการเผยแพร่ (publishing) งานพิมพ์ (printing)

³² The Law Commission, 'Codification of the Criminal Law Treason Sedition and Allied Offences' Working Paper No. 72 (10 May 1977) <<http://lawcom.gov.uk/app/uploads/2016/08/No.072-Codification-of-the-Criminal-Law-Treason-Sedition-and-Allied-Offences.pdf>> สืบค้นเมื่อ 1 ธันวาคม 2564.

³³ Treason Act 1351 Chapter 2 25 Edw 3 Stat 5.

³⁴ Treason Act 1702 Chapter 21 1 Ann St 2 s.3.

³⁵ Treason Act 1795 Chapter 7 36 Geo 3.

³⁶ R v Sheanes (1798) 27St.Tr.255.

หรืองานเขียน (writing) หรือโดยการกระทำอื่นที่เจตนาหรือไตร่ตรองไว้ก่อน (any overt acts or deeds) มีความผิดฐานเป็นกบฏ (treason)³⁷

3. การบังคับใช้กฎหมายล้มล้างการปกครองฯ ของสหราชอาณาจักร

ถึงแม้จะมีกฎหมายบัญญัติลักษณะการกระทำอันถือว่าการล้มล้างสถาบันพระมหากษัตริย์ไว้อย่างชัดเจน และกฎหมายคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในสหราชอาณาจักรได้เปิดโอกาสให้รัฐสามารถจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนด้วยเงื่อนไขที่มากกว่า ICCPR แต่ภายใต้ระยะเวลาปกครองด้วยระบอบกษัตริย์อันยาวนานของสหราชอาณาจักรไม่ได้แปรผันตรงกับความเข้มงวดในการบังคับใช้กฎหมายเพื่อจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนที่แสดงออกเป็นปฏิกิริยาต่อสถาบันพระมหากษัตริย์

ก่อนปี ค.ศ.1795 ศาลตีความกฎหมายล้มล้างสถาบันพระมหากษัตริย์บนหลักคิดที่ว่าประชาชนมีหน้าที่ในฐานะราษฎรที่ต้องภักดีต่อพระมหากษัตริย์ อย่างไรก็ตาม ศาลมีการเปลี่ยนท่าทีหลังจาก Treason Act 1795 ในคดี R v Sheanes ศาลเห็นว่าเป็นหน้าที่ของพระองค์ที่ต้องต่อต้านการพยายามกระทำการล้มล้างสถาบันพระมหากษัตริย์ผ่านการทำรัฐประหาร แม้จะต้องแลกด้วยพระชนม์ชีพก็ตาม³⁸ คดีสุดท้ายที่มีการลงโทษประหารชีวิตผู้ก่อกบฏคือ คดี Joyce v. Director of Public Prosecutions³⁹ ปี 1946 ศาลตัดสินให้นาย Joyce William ผู้ถือหนังสือเดินทางของสหราชอาณาจักร มีความผิดฐานเป็นกบฏ (treason) ตาม Treason Act 1351 ต้องโทษประหารชีวิตเนื่องจากเข้าร่วมเป็นข้าศึกต่อพระราชา โดยช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 นาย Joyce ทำหน้าที่ผู้ประกาศข่าวภาคภาษาอังกฤษให้สถานีวิทยุเยอรมันและโฆษณาชวนเชื่อให้กลุ่มนาซีด้วยเนื้อหาที่แสดงความเกลียดชังต่อสหราชอาณาจักร⁴⁰

แม้ในสหราชอาณาจักรจะเคยมีการกระทำที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับเหตุการณ์ในคำวินิจฉัยที่ 19/2564 เช่น การไม่เคารพสักการะพระมหากษัตริย์ ใช้ถ้อยคำหยาบคาย สร้างความปั่นป่วน ใช้สิทธิและเสรีภาพเกินความเหมาะสมพอควรก็ไม่มีการบังคับใช้กฎหมายเกิดขึ้น ตัวอย่างเช่น ในปี ค.ศ. 1972 นักศึกษามหาวิทยาลัยสเตอร์ลิง ประเทศสกอตแลนด์ประมาณ 400 คนประท้วงด่าทอสมเด็จพระราชินีนาถเอลิซาเบธที่ 2 ด้วยถ้อยคำหยาบคายและร้องเพลงที่มีเนื้อหาหยาบโลนขับไล่พระองค์ขณะเสด็จเยี่ยมเยือนมหาวิทยาลัย เนื่องจากไม่พอใจที่ทางมหาวิทยาลัยนำเงินไปใช้รับเสด็จแทนที่จะใช้เพื่อปรับปรุงสวัสดิการของนักศึกษา⁴¹ แม้โฆษกสำนักงานตำรวจแห่งชาติจะออกมาประณามการกระทำของนักศึกษาว่าใช้เสรีภาพเกินขอบเขต รวมถึงตำหนิทางมหาวิทยาลัยที่ไม่สามารถ

³⁷ Treason Felony Act 1848.

³⁸ R v Sheanes (เชิงอรรถ 36).

³⁹ Joyce v Director of Public Prosecutions [1946] AC 347.

⁴⁰ เพิ่งอ้าง.

⁴¹ J Kerr, 'From the archive: 13 October 1972: Students jeer and shout at the Queen' (the Guardian, 13 Oct 2012) <<https://www.theguardian.com/uk/2012/oct/13/archive-1972-students-jeer-queen>> สืบค้นเมื่อ 1 ธันวาคม 2564.

ควบคุมสถานการณ์ไว้ได้⁴² แต่ไม่มีการดำเนินคดีทางกฎหมายใด ๆ เกิดขึ้น ทางมหาวิทยาลัยเองเพียงประกาศว่าจะตรวจสอบข้อเท็จจริงอย่างใจเย็นค่อยเป็นค่อยไป⁴³ รวมถึงในสภาขุนนาง (House of Lords) แม้จะมีการอภิปรายถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น แต่เป็นไปโดยคำนึงถึงมาตรฐานการรักษาความปลอดภัยของสมเด็จพระราชินีนาถขณะทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจเป็นสำคัญ และพิจารณาในภาพรวมว่าเป็นการกระทำของนักศึกษาส่วนน้อยในสเตอร์ลิงและในสหราชอาณาจักรเท่านั้น ก่อนได้ข้อสรุปว่าจะปล่อยผ่านประเด็นนี้ไปเมื่อเห็นว่าสมเด็จพระราชินีนาถไม่ได้ตกอยู่ในอันตราย และมอบหมายให้ภาคส่วนที่เกี่ยวข้องปรึกษาหารือกันว่าจะสามารถถอดบทเรียนจากเหตุการณ์ในครั้งนี้ได้อย่างไรบ้าง⁴⁴

ว่าด้วยการกระทำต่อพระบรมฉายาลักษณ์และสัญลักษณ์ของพระมหากษัตริย์ เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2564 มีกรณีนักศึกษาจากวิทยาลัยแมกดาเลน (Magdalen College) ของมหาวิทยาลัยออกซ์ฟอร์ด (University of Oxford) ปลดพระบรมฉายาลักษณ์ของสมเด็จพระราชินีนาถเอลิซาเบธที่ 2 ออกจากห้องนั่งเล่นรวมของวิทยาลัยหลังจากเสียงส่วนใหญ่ของนักศึกษาวิทยาลัยดังกล่าวเห็นว่าพระบรมฉายาลักษณ์และราชวงศ์อังกฤษเป็นตัวแทนของประวัติศาสตร์การล่าอาณานิคม และการค้าทาส⁴⁵ แม้นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาจะแสดงความไม่พอใจ⁴⁶ แต่ตัวแทนวิทยาลัยแมกดาเลนประกาศการตัดสินใจของนักศึกษาเพราะเป็นเสรีภาพในการปราศรัยทางการเมืองซึ่งถือเป็นกระบวนการเรียนรู้นอกห้องเรียนรูปแบบหนึ่ง แม้จะทำให้คนรุ่นเก่าไม่สบายใจบ้าง⁴⁷ อีกทั้งในแคนาดาในช่วงเวลาไล่เลี่ยกัน มีการประท้วงต่อกรณีการค้นพบโครงกระดูกของเด็กชนพื้นเมืองกว่า 150,000 ศพ จากการบังคับใช้นโยบายของรัฐบาลอังกฤษที่เข้ามายึดครองแคนาดาในรัชสมัยสมเด็จพระราชินีนาถวิกตอเรีย ซึ่งในการประท้วงดังกล่าวผู้ชุมนุมล้มและทำลายพระบรมราชานุสาวรีย์ของสมเด็จพระราชินีนาถวิกตอเรีย และสมเด็จพระราชินีนาถเอลิซาเบธที่ 2 ในฐานะที่เป็นสัญลักษณ์ของการล่าอาณานิคม⁴⁸ ตำรวจใช้ดุลยพินิจไม่เข้าไปขัดขวางการกระทำดังกล่าวเพราะเกรงว่าจะเป็นการยั่วยุให้มีการใช้กำลังโดยเฉพาะกับการชุมนุมที่มีผู้เข้าร่วมเกินหนึ่งพันคน

⁴² เฟ้งอ้าง.

⁴³ เฟ้งอ้าง.

⁴⁴ UK Parliament Hansard, 'Her Majesty The Queen: Stirling Demonstration and Security' <<https://hansard.parliament.uk/Lords/1972-10-18/debates/43a90623-b079-4e93-827c-2d756051afda/HerMajestyTheQueenStirlingDemonstrationAndSecurity>> สืบค้นเมื่อ 1 ธันวาคม 2564.

⁴⁵ 'Queen's portrait removed after vote by Oxford University students' (BBC News) <<https://www.bbc.com/news/uk-england-oxfordshire-57409743>> สืบค้นเมื่อ 1 ธันวาคม 2564.

⁴⁶ A Woodcock, 'Boris Johnson joins 'culture wars' attack on students for removing Queen portrait at Oxford college' (Independent) <<https://www.independent.co.uk/news/uk/politics/boris-johnson-queen-portrait-oxford-b1862588.html>> สืบค้นเมื่อ 1 ธันวาคม 2564.

⁴⁷ เฟ้งอ้าง.

⁴⁸ 'Statues of Queen Victoria and Queen Elizabeth II torn down in Canada' (BBC News, 02 July 2021) <<https://www.bbc.com/news/world-us-canada-57693683>> สืบค้นเมื่อ 1 ธันวาคม 2564.

แต่เลือกที่จะตรวจสอบจากกล้องวงจรปิดหลังจากการชุมนุมสิ้นสุดลงแล้ว⁴⁹ โฆษกสำนักนายกรัฐมนตรีแห่งสหราชอาณาจักรออกแถลงการณ์ประณามการกระทำดังกล่าวของผู้ชุมนุม แต่ในขณะเดียวกันก็แสดงความเสียใจต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น⁵⁰ แม้แต่ในเมืองเคนท์ที่ตั้งอยู่ในตอนใต้ของอังกฤษ ก็มีกรณีที่ฐานพระบรมราชานุสาวรีย์ของสมเด็จพระราชินีนาถเอลิซาเบธที่ 2 ถูกฉีดยาสีสเปรย์ด้วยคำว่า Parasite⁵¹ อย่างไรก็ดี ไม่มีการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับพระมหากษัตริย์ใด ๆ เกิดขึ้น

ในประเด็นการปราศรัยเรียกร้องการปฏิรูปสถาบันพระมหากษัตริย์ ในสังคมของสหราชอาณาจักรมีความเปิดกว้างมากขึ้น คดีสุดท้ายที่มีการบังคับใช้ Treason Felony Act 1848 คือช่วงรัชสมัยของสมเด็จพระราชินีนาถวิกตอเรีย คดี R v Mitchel⁵² ศาลพิพากษาว่าการกระทำของ Mitchel เจ้าของสำนักพิมพ์ The United Irishman ที่เรียกร้องผ่านทางหนังสือพิมพ์ให้มีการก่อเหตุจลาจลและใช้อาวุธเพื่อต่อต้านการเข้ามายึดครองไอร์แลนด์ของอังกฤษ ล้มล้างพระมหากษัตริย์ และสถาบัน และเปลี่ยนการปกครองเป็นระบอบสาธารณรัฐเป็นความผิดฐานก่อกบฏตาม Treason Felony Act 1848⁵³

อย่างไรก็ตามในรัชสมัยของสมเด็จพระราชินีนาถเอลิซาเบธที่ 2 ศาลฎีกาของสหราชอาณาจักรเลือกคุ้มครองสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นในคดี Regina v Her Majesty's Attorney General (Appellant) ex parte Rusbridger and another (Respondent)⁵⁴ โดยในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 2000 หนังสือพิมพ์ The Guardian นำโดยบรรณาธิการ Mr. Alan Rusbridger ตีพิมพ์บทความรณรงค์ให้ประชาชนเปลี่ยนระบอบการปกครองเป็นระบอบสาธารณรัฐอย่างสันติ จึงแจ้งไปยังอัยการเพื่อสอบถามว่าการกระทำดังกล่าวจะมีความผิดทางอาญาหรือไม่ และเสนอให้อัยการร้องต่อศาลขอให้พิจารณาการตีความที่เหมาะสมสำหรับมาตรา 3 ของกฎหมาย Treason Felony Act 1848 ภายใต้บริบทของ Human Rights Act 1998 อย่างไรก็ดีตามอัยการปฏิเสธที่จะให้คำตอบ ดังนั้น 2 วันต่อมาทางสำนักพิมพ์จึงได้ตีพิมพ์บทความสนับสนุนระบอบการปกครองแบบสาธารณรัฐและ Mr. Rusbridger ได้ส่งสำเนาบทความดังกล่าวไปให้อัยการพร้อมทั้งขอให้อัยการชี้แจงกลับมาใน 28 วันว่าพวกเขาจะถูกดำเนินคดีอาญาหรือไม่ อัยการตอบกลับวันต่อมาแต่ไม่มีการตอบคำถาม และไม่มีการสั่งฟ้องเกิดขึ้น⁵⁵

⁴⁹ R Bergen, 'Winnipeg police investigating toppling of queen statues at legislature' (CBC News, 02 July 2021) <<https://www.cbc.ca/news/canada/manitoba/queen-victoria-statue-winnipeg-reactions-1.6087938>> สืบค้นเมื่อ 1 ธันวาคม 2564.

⁵⁰ เพ็งอ้าง.

⁵¹ S McPolin, 'Queen Elizabeth statue in Gravesend vandalised with word 'parasite' in red spray paint' (KentOnline, 04 October 2018) <<https://www.kentonline.co.uk/gravesend/news/queen-statue-vandalised-190921/>> สืบค้นเมื่อ 1 ธันวาคม 2564.

⁵² R v Mitchel (1848) St Tr (NS) 599.

⁵³ เพ็งอ้าง.

⁵⁴ Ex parte Rusbridger (เชิงอรรถ 3).

⁵⁵ เพ็งอ้าง para 10.

Mr. Rusbridger และสำนักพิมพ์ The Guardian กังวลถึงความไม่แน่นอนในการบังคับใช้ มาตรา 3 ของ Treason Felony Act 1848 และความเสี่ยงที่พวกเขา สื่อสิ่งพิมพ์ และประชาชนที่สนับสนุนการเปลี่ยนการปกครองเป็นระบอบสาธารณรัฐอาจถูกจับและพิพากษาจำคุกฐานละเมิด Treason Felony Act 1848 จึงร้องต่อศาลปกครอง (Administrative Court) 3 ประเด็น ได้แก่

1. ประกาศว่าการตัดสินใจไม่สั่งฟ้องทั้ง 2 ครั้งของอัยการเป็นข้อผิดพลาดทางกฎหมาย (erroneous in law) และละเมิดกฎหมาย HRA 1998 มาตราที่ 6 ในประเด็นงดเว้นการปฏิบัติหน้าที่ในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของเจ้าพนักงาน

2. ประกาศว่ามาตรา 3 ของ Treason Felony Act เมื่อพิจารณาประกอบกับ HRA 1998 จะไม่รวมกรณีที่ถูกตีพิมพ์หรือเขียนด้วยเจตนาเพื่อจะล้มเลิกสถาบันพระมหากษัตริย์ หรือถอดถอนพระราชฐานันดรของสมเด็จพระราชินีนาถหรือสถาปนาระบอบการปกครองแบบสาธารณรัฐ トラบใดที่พวกเขาไม่ได้ใช้กำลัง บังคับหรือวิธีการไม่ชอบด้วยกฎหมายอื่น ๆ และ

3. ให้ศาลประกาศว่ามาตรา 3 ของ Treason Felony Act 1848 ไม่เป็นไปตาม HRA 1998⁵⁶

ศาลปกครองปฏิเสธการใช้อำนาจทางตุลาการตรวจสอบการกระทำของอัยการ (judicial review) ด้วยข้อจำกัดในกฎหมายวิธีพิจารณาความว่าด้วยเขตอำนาจศาล⁵⁷ เดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 2002 The Guardian ยื่นคำร้องต่อศาลอุทธรณ์ (the Court of Appeal) ขอให้ศาลออกคำสั่งเพิ่มเติมว่า มาตรา 3 ของ HRA 1998 สามารถนำมาประกอบการพิจารณามาตรา 3 ของ Treason Felony Act 1848 ได้ และผลคือมาตราดังกล่าวจะต้องตีความประหนึ่งว่าการกระทำที่เป็นความผิดต้องมีการใช้กำลังประทุษร้าย (acts of force) หรือบังคับขู่เข็ญ (constraint) หรือวิธีอื่นใดที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย เท่านั้น ศาลอุทธรณ์มีคำสั่งให้ The Guardian สามารถร้องต่อศาลปกครองให้วินิจฉัยเฉพาะองค์ประกอบของมาตรา 3 ของ Treason Felony Act 1848 และประเด็นที่ว่ามาตรา 3 Treason Felony Act 1848 เป็นไปตาม HRA 1998 หรือไม่ อัยการยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาแต่เป็นประเด็นเฉพาะเรื่องกระบวนการทางศาลและเขตอำนาจของศาล

ศาลฎีกานำโดย Lord Steyn เห็นว่าประเด็นที่สำคัญของคดีนี้ที่ศาลปกครองและศาลอุทธรณ์ ไม่ได้กล่าวชัดแจ้งคือรัฐธรรมนูญและสิทธิเสรีภาพของประชาชน จึงเริ่มพิจารณาว่ากฎหมาย Treason Felony Act 1848 ยังมีผลใช้บังคับทางกฎหมายอยู่หรือไม่⁵⁸ โดยลำดับแรกศาลวิเคราะห์ผ่านเจตนารมณ์ของผู้ร่างกฎหมายหรือรัฐสภาในสมัยนั้นว่า ช่วงปี ค.ศ. 1848 ภายใต้นหวิปยุโรปอยู่ในบรรยากาศของการปฏิวัติโดยประชาชน เริ่มมาจากการปฏิวัติฝรั่งเศสในยุคแห่งความสะพรึง (the Terror) ค.ศ. 1789⁵⁹ ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนระบอบการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นระบอบสาธารณรัฐ มีการปลงพระชนม์พระมหากษัตริย์และเหล่าขุนนาง แม้ช่วงเวลานั้นในสหราชอาณาจักรจะเกิดเหตุประท้วงลักษณะคล้ายกันที่ประเทศไอร์แลนด์เพียงครั้งเดียวซึ่งในขณะนั้น

⁵⁶ เพ็งอ้าง para 11.

⁵⁷ เพ็งอ้าง.

⁵⁸ Ex parte Rusbridger (เชิงอรรถ 3) para 2.

⁵⁹ เพ็งอ้าง.

เป็นอาณานิคมของสหราชอาณาจักร ก็มีความหวาดกลัวว่าการปฏิวัติลักษณะดังกล่าวจะแพร่ขยายมายังสหราชอาณาจักร ซึ่งศาลตีความว่าบริบททางสังคม ณ ขณะนั้น อาจเป็นหนึ่งในเหตุผลที่รัฐสภาผ่านกฎหมายฉบับนี้ ในปี ค.ศ. 1848⁶⁰

ลำดับที่สองเป็นการพิจารณาภาพรวมของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการล้มล้างการปกครองฯ โดยศาลเห็นว่า Treason Felony Act 1848 ถูกบัญญัติเพื่ออุดช่องว่างกฎหมายฉบับก่อนหน้านี้คือ Treason Act 1795 ซึ่งมีขอบเขตการใช้บังคับใช้ที่ไม่ชัดเจนว่าจะครอบคลุมถึงประเทศไอร์แลนด์ด้วยหรือไม่ อีกทั้งเพื่อเอื้อให้มีการลงโทษทางอาญาแก่การก่อกบฏที่กฎหมายฉบับก่อนหน้านี้มีโทษสูงสุดคือประหารชีวิตแต่ประสบปัญหาที่ถูกขุ่นขี้เลในการตัดสินว่าจำเลยกระทำความผิดเพราะมองว่าเป็นข้อหาทางการเมืองซึ่งไม่ควรใช้โทษประหารชีวิต ฉะนั้น Treason Felony Act 1848 จึงกำหนดให้การกระทำการล้มล้างการปกครองฯ ในบางลักษณะมีโทษจำคุกตลอดชีวิต ด้วยสองเหตุผลหลักนี้ ศาลจึงสรุปว่ามาตรา 3 ของ Treason Felony Act 1848 ยังมีผลใช้บังคับใช้ในปัจจุบัน⁶¹

นอกจากนี้ศาลพิจารณาประเด็นแห่งคดีว่ามาตรา 3 ของ Treason Felony Act 1848 เอาผิดกับการรณรงค์ของสื่อสิ่งพิมพ์เพื่อทำการโน้มน้าวประชาชนให้เปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นแบบสาธารณรัฐหรือไม่ โดยศาลพิจารณาว่าในสมัยสมเด็จพระราชินีนาถวิกตอเรีย มีการลงโทษบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ที่กระทำการดังกล่าวจริง และคำว่ากระทำการ (compass) มีความหมายกว้างขวางครอบคลุมถึงกรณีที่น่านักพิมพ์ออกมารณรงค์สนับสนุนให้เปลี่ยนระบอบการปกครองเป็นแบบสาธารณรัฐ ฉะนั้นเพียงการปราศรัย (debate) อย่างสันติถึงระบอบการปกครองก็เพียงพอที่จะมีความผิดตามมาตรา 3 ของ Treason Felony Act 1848 แล้ว ซึ่งนี่เป็นโอกาสแรกที่ศาลสามารถใช้เป็นช่องทางเอาผิดสำนักพิมพ์ The Guardian ได้ แต่ศาลเลือกจะพิจารณาว่าการตีความดังกล่าวถูกต้องแล้วหรือไม่ ศาลมองว่าการตีความกฎหมายนั้นต้องไม่กว้างอย่างไม่มีขีดจำกัด ซึ่งในกรณีนี้ศาลพิจารณาควบคู่กับ HRA 1998

HRA 1998 เป็นกฎหมายอนุวัติการ ECHR ที่สหราชอาณาจักรร่วมเป็นภาคีในปี ค.ศ. 1950 โดยอาร์มบทของ ECHR บัญญัติว่าการคุ้มครองเสรีภาพขั้นพื้นฐาน จะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อมีการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่มีประสิทธิภาพ⁶² ซึ่งสำหรับศาลฎีกาใจกลางในการพัฒนาประชาธิปไตยเสรีในยุโรป และแก่นคุณค่าของระบบกฎหมายของสหราชอาณาจักรคือ เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง การวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาล โครงสร้างรัฐธรรมนูญ หากปราศจากเสรีภาพดังกล่าวหลักนิติธรรมไม่สามารถคงอยู่ได้ สำหรับศาลแล้วไม่มีข้อถกเถียงที่สมเหตุสมผลที่จะให้ความชอบธรรมการดำเนินคดีทางอาญากับพลเมืองที่ปรารถนาจะถกเถียงรูปแบบการปกครองอื่น ๆ⁶³

⁶⁰ เพิ่งอ้าง para 51.

⁶¹ เพิ่งอ้าง para 2.

⁶² Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms (European Convention on Human Rights, as amended) (ECHR).

⁶³ Ex parte Rusbridger (เชิงอรรถ 3) paras 6-8, 28, 30.

แม้ศาลจะไม่เห็นด้วยกับจุดยืนของ The Guardian ที่อ้างว่ามีประชากรร้อยละ 25 ที่สนับสนุนการปกครองระบอบสาธารณรัฐและอยากจะปราศรัยในประเด็นนี้ต่อไป แต่ศาลก็ยกคำกล่าวของวอลเตอร์ในดิอันเดอร์กราวด์ (The Underground) ว่า “ข้าพเจ้าไม่เห็นด้วยกับสิ่งที่คุณพูด แต่ข้าพเจ้าจะปกป้องจนตัวตายในสิทธิของคุณที่จะพูด”⁶⁴ และแม้ศาลเห็นว่า The Guardian และตัวบรรณาธิการเอง ไม่ได้ตกอยู่ภายใต้ภัยอันตรายที่ใกล้จะถึงที่จะถูกดำเนินคดี (immediate threat of prosecution)⁶⁵ แต่หากมีกรณีดังกล่าวเกิดขึ้นแม้ความเป็นไปได้จะน้อยมาก ศาลพิจารณาเห็นว่า มาตรา 3 ของ Treason Felony Act 1848 ประกอบมาตรา 3 ของ Human Rights Act 1998 ไม่เอาผิดกับการตีพิมพ์ข้อเรียกร้องให้สมเด็จพระราชินีนาถถูกถอดถอนออกจากพระอิสริยยศในฐานะประมุขของรัฐในวิธีสันติและชอบด้วยรัฐธรรมนูญ และเปลี่ยนระบอบการปกครองเป็นสาธารณรัฐ โดย Lord Scott of Foscote ถึงขั้นเสียดสีว่าไม่ต้องเป็นนักกฎหมายที่ดีหรือเก่ง แค่เป็นนักกฎหมายที่มี “สามัญสำนึก (common sense)” ก็น่าจะรู้แล้ว⁶⁶

การแสดงความคิดเห็นของ Lord Scott of Foscote นั้นมาพร้อมกับการสะท้อนสภาพสังคมของสหราชอาณาจักรเช่นการมีชมรมโศกนาฏกรรมในโรงเรียนที่โดยปกตินักเรียนได้ได้หาที่เปรียบเทียบกับระบอบการปกครองแบบสาธารณรัฐกับระบอบกษัตริย์ การได้เขียนหรือได้อ่านบทความต่าง ๆ ในสื่อสิ่งพิมพ์ที่ถกเถียงว่าสหราชอาณาจักรควรปกครองในรูปแบบใดโดยวิเคราะห์ข้อดีข้อเสียของการปกครองโดยระบอบกษัตริย์ ซึ่งในช่วงชีวิตของ Lord Scott of Foscote การกระทำเหล่านี้ไม่เคยมีการถูกดำเนินคดีตามกฎหมาย⁶⁷ เพราะฉะนั้นจึงเข้าใจได้หากศาลจะเห็นว่าไม่มีภัยการคนใดที่จะส่งฟ้องคดีในลักษณะนี้แล้วไม่ถูก “หัวเราะเยาะ (becoming a laughing stock)”⁶⁸ และหากมีผู้สืบทอดจาก “สันนิบาตผู้ภักดีต่อจักรวรรดิ (The League of Empire Royalists)”⁶⁹ ที่ต้องการเอาผิดกับการเรียกร้องให้เปลี่ยนระบอบการปกครองฯ ก็ควรเป็นหน้าที่ของอัยการที่จะไม่ดำเนินการสั่งฟ้องเพื่อคุ้มครองเสรีภาพในการแสดงออก⁷⁰

อย่างไรก็ดีศาลยังตระหนักว่าไม่ใช่หน้าที่ของศาลที่ต้องชำระตัวบทกฎหมายให้มีความทันสมัยและมาตรา 3 และ 4 ของ HRA 1998 ก็ไม่ได้ถูกสร้างเพื่อเป็นเครื่องมือของศาลในการ “พรวัก (chivvy)” รัฐสภาให้ทำการส่งคายนาดัวบทกฎหมาย⁷¹ ก่อนสรุปคดีคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์อนุญาตให้ฝ่ายบรรณาธิการของ The Guardian อุทธรณ์ต่อศาลปกครองแม้ไม่เห็นความจำเป็น และกังวลว่า The Guardian กำลังใช้ศาลเป็นเครื่องมือทางการเมือง⁷²

⁶⁴ เพ้งอ้าง para 24.

⁶⁵ เพ้งอ้าง para 22.

⁶⁶ เพ้งอ้าง para 43.

⁶⁷ เพ้งอ้าง para 45.

⁶⁸ เพ้งอ้าง para 40.

⁶⁹ เพ้งอ้าง para 41.

⁷⁰ เพ้งอ้าง.

⁷¹ เพ้งอ้าง para 36.

⁷² เพ้งอ้าง para 58.

4. สรุป

หากพิจารณาคดีการระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง รวมถึงความเห็นทั่วไปและคำตัดสินของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนประจำกติกาดังกล่าว คำสั่งของศาลรัฐธรรมนูญที่ 19/2564 จำกัดสิทธิและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นเกินเหตุแห่งความจำเป็นไปค่อนข้างมาก ถึงแม้ความกังวลของศาลต่อเหตุการณ์ไม่พึงประสงค์ที่อาจเกิดขึ้นในภายหลังจะพอเข้าใจได้ แต่ไม่มีน้ำหนักมากพอที่จะบ่งชี้ว่าเหตุการณ์เหล่านั้นเกิดจากคำปราศรัยในข้อเรียกร้องทั้ง 10 ประการโดยตรงและใกล้จะถึง อีกทั้งเมื่อเปรียบเทียบกับสหราชอาณาจักรซึ่งถือได้ว่าเป็นต้นแบบของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขจะพบว่า แม้สถาบันพระมหากษัตริย์จะอยู่คู่กับสหราชอาณาจักรมานานกว่าพันปีและมีกฎหมายอายุหลายร้อยปีบัญญัติลงโทษผู้เรียกร้องให้ล้มเลิกระบอบกษัตริย์และเปลี่ยนเป็นระบอบสาธารณรัฐ จะด้วยวิธีทางสันติก็ดี หรือด้วยการใช้ความรุนแรงก็ดี แต่เมื่อกาลเวลาเปลี่ยนไปแม้ตัวบทกฎหมายเหล่านั้นจะยังคงอยู่ ผู้มีอำนาจบังคับใช้กฎหมายเช่นองค์กรตำรวจ อัยการ และศาล เป็นกลไกสำคัญที่ทำให้สหราชอาณาจักรมีสังคมที่แม้ไม่ยอมรับต่อวิธีการแสดงออกด้วยถ้อยคำหยาบคายต่อองค์พระประมุข และใช้ความรุนแรงทำลายทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับสถาบันพระมหากษัตริย์ แต่ยังคงเปิดกว้างและอดทนอดกลั้น (tolerance) เพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและแสดงออกทางการเมือง ซึ่งรวมถึงประเด็นที่เกี่ยวข้องกับพระราชฐานะของพระมหากษัตริย์ทั้งในอดีตและปัจจุบันของสหราชอาณาจักรและเครือจักรภพด้วย